

Databasskydd

Handelshögskolan i Stockholm

Johan Axhamn

*Doktorand
Jur. kand., ek. mag.*

Johan Axhamn

Doktorand i rättsvetenskap vid Handelshögskolan i Stockholm

johan.axhamn@hhs.se

www.hhs.se/law

Databasskydd

- 49 § upphovsrättslagen (URL) innehåller dels den gamla katalogregeln, dels det nya sui generis-skyddet för databaser som följer av EG:s databasdirektiv. I föredraget belyses den närmare innebörden av sui generis-skyddet, främst mot bakgrund av ett antal domar från EG-domstolen. Därefter diskuteras om det är förenligt med EG-rätten att ge katalogskyddet fortsatt tillämplighet på det sätt som den svenska lagstiftaren gjort.
 - Den gamla katalogregeln
 - Sui generis-skyddet i databasdirektivet
 - 49 § URL efter implementeringen av sui generis-rätten med svenskt rätt

Sui generis-skydd för databaser

- Sui generis-skydd för databaser, MercurIUS förlag (2006)
- NIR 2006 s. 280 – 296.
(Kommentar till NJA 2005 s. 924)

Databaser?

- ”Traditionella” databaser. Ex. Mediarkivet.
- Webbplatser

49 § URL efter implementeringen av databasdirektivet (och InfoSocdirektivet)

Den som har framställt en katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är resultatet av en väsentlig investering har uteslutande rätt att framställa exemplar av arbetet och göra det tillgängligt för allmänheten.

Rätten enligt första stycket gäller till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet framställdes. Om arbetet har gjorts tillgängligt för allmänheten inom femton år från framställningen, gäller dock rätten till dess femton år har förflutit efter det år då arbetet först gjordes tillgängligt för allmänheten.

Bestämmelserna i 2 § andra-fjärde styckena, 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första, andra och fjärde styckena, 14, 16-22, 25, 26-26 b och 26 e §§, 26 g § femte och sjätte styckena samt i 42 a-42 f §§ skall tillämpas på arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får denna rätt också göras gällande.

Avtalsvillkor som utvidgar framställarens rätt enligt första stycket till ett offentliggjort arbete är ogiltiga.

49 § första stycket URL

Före implementeringen av databasdirektivet:

En katalog, en tabell eller annat dylikt arbete vari ett stort antal uppgifter har sammanställts får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän tio år har förflutit efter det år då arbetet gavs ut.

Efter implementeringen av databasdirektivet:

Den som har framställt en katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är resultatet av en väsentlig investering har uteslutande rätt att framställa exemplar av arbetet och göra det tillgängligt för allmänheten.

Den fortsatta framställningen

- Den gamla katalogregeln, databasdirektivets sui generis-rätt och lydelsen av katalogregeln efter implementeringen av databasdirektivet:
 - Tillämpningsområde
 - Skyddsförutsättning
 - Intrångskriterier

Den gamla katalogregeln

Den gamla katalogregeln

I huvudsak ett *konkurrenspräglad* skydd, ett skydd mot konkurrenters *illojala* förfoganden

”En katalog, en tabell eller annat dylikt arbete vari ett stort antal uppgifter har sammanställts får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän tio år har förflutit efter det år då arbetet gavs ut.”

- Konkurrensbetonat objektsskydd:

- Tillkomsten av katalogregeln skedde mot bakgrund av att samlingar som föll utanför upphovsrättens verksbegrepp ofta kunde ha ett betydande värde med hänsyn till det arbete och de kostnader som framställaren hade med att samla in och ordna materialet (SOU 1956:25 s. 390, prop. 1960:17 s. 268).
- Med begreppet *eftergörande* avsågs eftertryck eller annat eftergörande av uppgifterna i samma eller liknande uppställning (prop. 1960:17 s. 269).
- Lokutionen “stort antal uppgifter” säkerställde att inte uppgifterna *i sig* skulle komma att vara föremål för ensamrätten.

→ Ett givet antal uppgifter som sammanställts på ett annat sätt än tidigare föll utanför skyddsramen för katalogregeln.

Tillämpning i rättspraxis av den gamla katalogregeln

NJA 1985 s. 813 (*Krukväxtkort*)

- Beträffande *skyddsförutsättningen* **stort antal uppgifter** bedömde HD att en sammanställning av 1250 skilda uppgifter om 64 krukväxter var att anse som *ett stort antal* med hänsyn tagen till den *betydande tid* som lagts ner på arbetet
 - Inte endast de 1250 skilda uppgifterna var **skäl för skydd** utan även att stort arbete lagts ner.
- Beträffande *tillämpningsområdet* **katalog, tabell eller annat liknande arbete**, ansåg HD att det faktum att uppgifterna presenterades i form av kortfattade, sammanhängande texter inte utgjorde ett hinder mot att hela sammanställningen kunde räknas som ett med katalog eller tabell jämförbart **annat dylikt arbete**.

Tillämpning i rättspraxis av den gamla katalogregeln

NJA 1985 s. 813 (*Krukväxtkort*)

- Beträffande *intrångskriteriet* **eftergörande** framhöll HD att vid en intrångsbedömning stora krav skulle ställas på överrensstämmelse mellan publikationerna.
- Katalogskyddet avsåg att skydda sammanställningen som sådan, inte de däri ingående faktauppgifterna.

Sammanfattning av den gamla katalogregeln

- Tillämpningsområde:
 - Katalog, tabell eller annat dylikt arbete
- Skyddsförutsättning
 - Ett stort antal uppgifter har sammanställts
 - *Stort antal uppgifter kan i gränsfall anses uppfyllt om stort arbete lagts ner vid framställandet av katalogen (osv.). (NJA 1985 s. 813).*
- Intrångskriterier
 - Eftergörande

→ Den gamla katalogregeln var ett **objektsskydd**.

Databasdirektivets sui generis-rätt

Databasdirektivet

Databasens väg till immaterialrättsligt skydd sui generis

- Europaparlamentets och rådets direktiv 96/9/EG om rättsligt skydd för databaser
 - Harmonisering av upphovsrättsligt skydd för databaser och tillskapandet av en ny rätt av sitt eget slag, en rätt **sui generis**.
- Databasdirektivets tillkomsthistoria.
 - Särskilda problem med databaser.
 - *Upphovsrättsligt strukturskydd kan ofta kringgås genom omstruktureringar*
 - *Digitalisering*
 - *Strukturen hos en (digital) databas är ofta irrelevant*

Tillämpning i rättspraxis databasdirektivets sui generis-rätt

Rättsfall från EG-domstolen

- Mål C-46/02 Fixtures Marketing Ltd. mot Oy Veikkaus AB
- Mål C-203/02 The British Horseracing Board Ltd. m.fl. mot William Hill Organisation Ltd.
- Mål C-338/02 Fixture Marketing Ltd. mot Svenska Spel AB
- Mål C-444/02 Fixtures Marketing Ltd. mot Orgonismos progostikon

Sui generis-rätten

Den svenska översättningen av databasdirektivet

- Undvik den officiella svenska översättningen
- Inofficiell översättning av Karnell i NIR 1999 s. 209 ff.

Sui generis-rätten

Tillämpningsområde

- Definitionen av databas

”I detta direktiv avses med ’databas’ en samling av **självständiga**, på ett **systematiskt eller metodiskt** sätt sammanställda **verk**, data eller andra **element**, vilka **vart och ett för sig är tillgängliga** med elektroniska eller andra medel.” (artikel 1.2 i databasdirektivet)

→ Jämför ”katalog, tabell eller annat liknande arbete”

- Databasdirektivets databasdefinition är även dess *tillämpningsområde*, dvs. det område som direktivet gör anspråk på att harmonisera.

Sui generis-rätten

Skyddsförutsättning

- I artikel 7 (1) i databasdirektivet finns sui generis-rätten:

”Medlemsstaterna skall tillerkänna framställaren av en databas som utvisar att det har förekommit en **kvalitativ eller kvantitativ väsentlig investering** i antingen anskaffning, granskning eller presentation av innehållet en rätt att förhindra utdrag och/eller återanvändning av hela eller en kvalitativt eller kvantitativt väsentlig del av databasens innehåll.”

Sui generis-rätten

Intrångskriterier

- Utdrag och återanvändning
 - Utdrag: en varaktig eller tillfällig överföring av hela eller en väsentlig del av innehållet i en databas till ett annat medium, oberoende av på vilket sätt eller i vilken form det sker.
 - Återanvändning: När hela eller en väsentlig del av innehållet i en databas görs tillgängligt för allmänheten genom spridning av exemplar, uthyrning, överföring on line eller överföring i någon annan form.
- Begreppen skall ges en *autonom* gemenskapsrättslig uttolkning.
 - Begreppen utdrag och återanvändning avser **alla sådana förfoganden** som består i att utan databasproducentens samtycke **tillägna sig resultaten av dennes investering eller att tillgängliggöra dessa för allmänheten** varigenom databasproducenten fräntas inkomster som är avsedda att att göra det möjligt för honom att **täcka kostnaden för denna investering** (EG-domstolen i mål C-203/02, punkt 46).
 - Ett skydd för den underliggande investeringen! Jämför med de upphovsrättsliga förfoganderätterna!

Utdrag och återanvändning

Intrångskriterier (forts.)

- Skydd mot illojal konkurrens?
 - Punkt 42 i direktivets preambel: Sui generis-rätten riktar sig inte endast mot konkurrenters otillbörliga förfoganden utan även mot användare vilkas förfogande undergränver investeringen.
 - Under direktivets tillkomst förkastades förslag som innebar att rättsinnehavaren skulle få skydd mot *unfair* extractions. Istället valdes ett formulering som ger skydd mot *unauthorized* extractions.
 - EG-domstolen uttalade att det saknar betydelse för bedömningen av sui generis-skyddets omfattning om utdraget eller återanvändningen sker i syfte att upprätta en annan databas – oavsett om denna konkurrerar eller inte med den ursprungliga databasen eller är av samma storlek som denna eller inte – eller att detta förfogande sker inom ramen för en annan verksamhet än att upprätta en databas. (Mål C-203/02, punkterna 47 och 87).
- Objektsbaserat skydd?
 - *Karnell i Journal of the Copyright Society of the USA 2002 s. 983 ff.*
 - *EGD undvek att svara på frågan om omstruktureringar har någon betydelse för intrångsbedömningen. (Mål C-203/02, punkterna 68–82).*
 - *Karnell i NIR 2005 s. 209 ff.*
 - *Direktivets preambel punkterna 6,7, 8, 15, 38, 39, 40*
- Investeringskydd *bortom* objektsskydd och skydd mot illojal konkurrens?

Investeringskydd *bortom* objektsskydd och skydd mot illojal konkurrens?

- Preambeln punkt 38:

Den alltjämt ökande användningen av digital teknologi utsätter databasproducenten för risken att innehållet i hans databas kopieras och omarbetas digitalt utan tillstånd för att med innehållet tillverka en annan databas med ett identiskt innehåll men som inte skulle strida mot upphovsrätten till sammanställningen av den ursprungliga basens innehåll.

- Preambeln punkt 40:

- Det specifika föremålet för denna rätt av sitt eget slag är att garantera att investeringar för anskaffning, granskning och presentation av innehållet i en databas skyddas för en bestämd tid. Denna investering kan bestå i att pengar och/eller tid och energi lagts ned på projektet.

Kvalitativt och kvantitativt **väsentlig del**

- Den kvalitativa bedömningen av om den berörda delen är väsentlig skall, liksom den kvantitativa bedömningen, avse den investering som har gjorts för att upprätta databasen – dvs. anskaffning, granskning och presentation – och den skada som åsamkas denna investering på grund av utdraget eller återanvändningen av *denna del*. (Mål C-203/02, punkt 73 och 82).
 - Den kvalitativa bedömningen – huruvida det föreligger en väsentlig investering eller inte – skall avse de mänskliga, tekniska och ekonomiska insatser som gjorts av databasproducenten för att anskaffa, granska och presentera *föremålet för utdraget*. (Mål C-203/02, punkt 76).
- Ett utdrag eller en återanvändning av innehållet i en databas utgör således en kvalitativt väsentlig del om de utdragna eller återanvända elementen har varit föremål för en väsentlig investering.

Jämförelse mellan den gamla katalogregeln och sui generis-rätten

- Tillämpningsområde
 - Katalogskyddet: katalog, tabell eller annat dylikt arbete
 - Sui generis-rätten: Databaser, såsom de definieras i artikel 1 (2) i databasdirektivet.
- Den gamla katalogregeln skyddade aldrig samlingar (kataloger etc.) av verk eller element. För samlingar uppställdes inte något krav på att uppgifterna skulle vara självständiga, tillgängliga var för sig och systematiskt eller metodiskt sammanställda.
- Skyddsförutsättning
 - Katalogregeln: Stort antal uppgifter
 - *Stort arbete kan approximeras motsvara stort antal uppgifter (NJÄ 1985 s. 813)*
 - Sui generis-rätten: Väsentligt investering (i anskaffning granskning eller presentation av databasens innehåll)
- Intrångskriterier
 - Katalogregeln: Eftergörande, dvs. skydd för katalogen etc. som *objekt*.
 - Sui generis-rätten: Utdrag eller återanvändning, dvs. förfoganden som skadar den underliggande investeringen oavsett omstruktureringar.

Katalogregeln efter implementeringen av databasdirektivet

Del 1: Implementeringen av sui generis-rätten

Katalogregeln efter implementeringen av sui generis-rätten

Den som har framställt en **katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete** i vilket ett stort antal uppgifter har sammanställts eller vilket är **resultatet av en väsentlig investering** har uteslutande rätt att **framställa exemplar** av **arbetet** och **göra det tillgängligt för allmänheten**.

- Begreppet databas (som är en förutsättning för sui generis-rättens tillämpning) är inte genomfört i den svenska lagtexten. Istället refereras till den gamla katalogregelns tillämpningsområde ”katalog, tabell eller annat liknande arbete”.
- Intrångskriterierna utdrag och återanvändning är inte genomförda i den svenska lagtexten. Istället refereras till de upphovsrättsliga förfoganderätterna exemplarframställning och tillgängliggörande för allmänheten.

Tillämpningsområdet: Databaser och kataloger

- Katalogskyddet: katalog, tabell eller annat dylikt arbete
- Sui generis-rätten: Databaser, såsom de definieras i artikel 1 (2) i databasdirektivet:

”I detta direktiv avses med ’databas’ en samling av **självständiga**, på ett **systematiskt eller metodiskt** sätt sammanställda **verk**, data eller andra **element**, vilka **vart och ett för sig är tillgängliga** med elektroniska eller andra medel.” (artikel 1.2 i databasdirektivet)

→ Den gamla katalogregeln skyddade aldrig samlingar (kataloger etc.) av verk eller element. För samlingar uppställdes inte något krav på att uppgifterna skulle vara självständiga, tillgängliga var för sig och systematiskt eller metodiskt sammanställda.

Intrångskriterierna: Utdrag och återanvändning och de upphovsrättsliga förfoganderätterna

- Upphovsrätten skyddar upphovsmannens kreativitet genom att ge skydd för strukturen hos en databas.
 - I databasdirektivet ges databaser som lever upp till kravet på ”en intellektuell skapelse” upphovsrättsligt skydd.
 - Sui generis-rätten skyddar databasproducentens investering i upprättandet av databasen genom att ge denne en rätt att förhindra förfoganden som undergränver denna investering.
 - *Strukturen hos en (digital) databas är ofta ointressant.*
 - *Sui generis-rättens syfte är att skydda investeringen i upprättandet av databasen, inte att skydda strukturen hos databasen. Den skyddas redan genom upphovsrätten.*

Katalogregeln efter genomförandet av sui generis-rätten (forts.)

- Genom hänvisningen till de upphovsrättsliga förfoganderätterna medger ordalydelsen av 49 § URL inte något annat än att databasens struktur skyddas. Finns möjlighet att *tolka* 49 § URL *direktivkonformt* för att uppnå sui generis-rättens syfte (att skydda den underliggande investeringen)?
- Utgångspunkter:
 - von Colson-avgörandet (mål C-14/83)
 - *Den nationella domstolen är skyldig att i den utsträckning det är möjligt tolka den nationella rätten mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte för att uppnå det resultat so avses i direktivet.*
 - Björnekulla-avgörandet (mål C-371/02).
 - *Vid direktivkonform tolkning är den nationella domstolen är skyldig att åsidosätta nationella förarbeten som ger uttryck åt en motsatt tolkning av nationell rätt än vad det bakomliggande direktivet påbjuder (punkt 13).*

Direktivkonform tolkning

Svensk rättspraxis

- Tolkning contra legem?
- En sammanfattande bedömning av nationell rättspraxis är att de högsta dömande instanserna är villiga att tolka svensk rätt i ljuset av direktivbestämmelser och relevant praxis från EG-domstolen så länge inte ordalydelsen i den svenska lagtexten ger ett klart besked om hur dett begrepp ska förstås.
 - NJA 2000 s. 497
 - NJA 2003 s. 82
 - NJA 2003 s. 163
 - NJA 2003 s. 555
 - Rå 1996 ref. 50

Katalogregeln efter implementeringen av databasdirektivet

Del 2: ”Resten” av den gamla katalogregeln

Tillämpning i svensk rättspraxis av 49 § URL efter genomförandet av sui generis-rätten

Den som har framställt en **katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete** i vilket **ett stort antal uppgifter har sammanställts** eller vilket är **resultatet av en väsentlig investering** har uteslutande rätt att **framställa exemplar av arbetet** och **göra det tillgängligt för allmänheten**.

- I NJA 2002 s. 398, vid beslut om inhämtande av förhandsavgörande från EG-domstolen om tolkningen av databasdirektivet, slår (svenska) Högsta domstolen fast, med hänvisning till propositionen som syftade till att genomföra direktivet, att ”genomförandet av direktivet har medfört att det, precis som tidigare, finns ett skydd för sammanställningar av ett stort antal uppgifter, men dessutom ett skydd för arbeten som är resultatet av en väsentlig investering”.
- Vid den slutliga bedömningen av tvisten (NJA 2005 s. 924) konstaterade Högsta domstolen att *det råder skilda uppfattningar* om huruvida kravet på ”stort antal uppgifter”, efter implementeringen av direktivet, kan få vara kvar som alternativt skyddskriterium till väsentlig investering. HD valde dock att inte själv ta ställning i frågan, utan konstaterade att eftersom inget av intrångskriterierna exemplarframställning eller tillgängliggörande av hela eller en väsentlig del av de aktuella spelordningarna var för handen, man inte behövde ta ställning till om någon av skyddsförutsättningarna var uppfyllda.

Katalogregeln – norsk, dansk och finländsk version (*efter* implementeringen av direktivet)

- Den som frembringer et formular, en katalog, en tabell, et program, en database eller lignende arbeid som sammenstiller et større antall opplysninger, eller som er resultatet av en vesentlig investering, har enerett til å råde over hele eller vesentlige deler av arbeidets innhold ved å fremstille eksemplarer av det og ved å gjøre det tilgjengelig for allmennheten. [Åndsverkloven § 43 (Norge)]
- Den, som fremstiller et katalog, en tabel, en database eller lignende, hvori et større antal oplysninger er sammenstillet, eller som er resultatet af en væsentlig investering, har eneret til at råde over det pågældende arbejde som helhed eller en væsentlig del deraf ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden. [Ophavsretsloven § 71 (Danmark)]
- Den som har framställt
 - 1) en katalog, en tabell, ett program eller ett annat dylikt arbete där ett stort antal uppgifter har sammanställts, eller
 - 2) en databas vars innehåll är sådant att det har krävts en väsentlig insats för att anskaffa, granska eller presentera det,har uteslutande rätt att förfoga över arbetets hela innehåll eller över en kvalitativt eller kvantitativt sett väsentlig del av det genom att framställa exemplar och göra det tillgängligt för allmänheten. [49 § upphovsrättslagen (Finland)]

Skall sui generis-rätten ersätta den gamla katalogregeln?

- Är sui generis-rätten en ny rätt eller en harmonisering av något som redan finns?
 - Skäl för att det rör sig om en ny rätt, parallell med övriga immaterialrätter
 - Skäl för att det rör sig om en harmonisering
 - *Artikel 95 EG*
 - *Katalogskyddet beaktades*
 - *Databasdirektivets preambel*

Skall sui generis-rätten ersätta den gamla katalogregeln?

Databasdirektivets preambel

- I databasdirektivets preambel punkterna 12 och 49 slås fast att syftet med databasdirektivet är att säkerställa en lämplig och *enhetlig* skyddsnivå för databaser inom gemenskapen.
- I preambelns punkter 1–3 stadgas att befintliga olikheter i skyddet för databaser bör undanröjas samt att uppkomsten av framtida handelshinder bör förhindras (i den mån de stör den inre marknadens funktion).

Tillämpningsområdet för databaser i förhållande till den gamla katalogregelns tillämpningsområde

- En katalog, tabell eller annat dylikt arbete.
- En samling av självständiga, på ett systematiskt eller metodiskt sätt sammanställda verk, data eller andra element, vilka vart och ett för sig är tillgängliga med elektroniska eller andra medel.
- Omfattar databasdirektivets databasdefinition alla ”arbeten” som omfattades av den gamla katalogregeln?
 - Osjälvständiga uppgifter?
 - Uppgifter som inte är tillgängliga var och en för sig?
 - Samlingar som inte är systematiskt eller metodiskt sammanställda?
- Det är dock inte rimligt att tolka 49 § URL mot dess ordalydelse.

Slutsatser

- Nuvarande 49 § URL ger inte uttryck åt det investeringskydd som direktivets sui generis-rätt ger framställare av databaser.
- Det är sannolikt inte tillåtet att fortfarande medge skydd för ”arbeten” som är resultatet av att ett stort antal uppgifter har sammanställts, men inte samtidigt motsvarar en väsentlig investering.
 - Det är dock inte möjligt att tolka contra legem.

Publiceringar

- Sui generis-skydd för databaser, MercurIUS förlag (2006)
- NIR 2006 s. 280 – 296.
(Kommentar till NJA 2005 s. 924)

Johan Axhamn
Doktorand i rättsvetenskap

johan.axhamn@hhs.se

www.hhs.se/law